

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UTAWALA, KATIBA NA SHERIA

**MAONI YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UTAWALA, KATIBA
NA SHERIA KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA MAREKEBISHO YA
SHERIA MBALIMBALI WA MWAKA 2025 (THE WRITTEN LAWS
(MISCELLANEOUS AMENDMENTS) BILL, 2025)**

*(Kanuni ya 99 (5) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la
Februari, 2023)*

05 JUNI, 2025

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 99 (5)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria Kuhusu Muswada Wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Wa Mwaka 2025 (*The Written Laws (Miscellaneous Amendments) Bill, 2025*).

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ulisomwa Bungeni Mara ya Kwanza kikao cha Kumi na Nne cha Mkutano wa Kumi na Nane, tarehe 14 Februari, 2025 kwa utaratibu ulioainishwa katika **Kanuni ya 96 (1)**. Baada ya hatua hiyo, na kwa kuzingatia masharti ya **Kanuni ya 97 (1)** ikisomwa pamoja na **Kanuni ya 136 (14)**, ulitumia mamlaka yako kuuleta Muswada huu kwenye Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria, ili ufanyiwe uchambuzi.

1.2 Namna Kamati Ilivyotekeleza Jukumu la Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Miswada ya Sheria ni sehemu ya utekelezaji wa majukumu ya Kamati kwa mujibu wa **Kifungu cha 7(1) (b)** cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge. Katika kutekeleza jukumu hilo, Kamati ilianza uchambuzi kwa kupokea na kujadili Maelezo ya Serikali kuhusu maudhui ya Muswada yaliyowasilishwa na Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Mhe. Hamza Johari (Mb.), siku ya Jumanne tarehe 04 Machi, 2025.

Mheshimiwa Spika, ili kutimiza masharti ya Kanuni ya 97 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Kamati iliwaalika wadau kuwasilisha maoni (*Public Hearing*) kuhusu Muswada huu kwa njia ya kielektroniki au kufika kwenye kikao cha kamati kilichofanyika siku ya Jumatano tarehe 05 Machi, 2025. Kwa upekee Kamati inapenda kuwashukuru wadau wote kwa kutoa maoni yao ili kuuboresha Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, baada ya hatua hiyo, Wajumbe wa Kamati walipata fursa tena ya kujadili maudhui ya Muswada kwa kuzingatia maelezo ya mtoa hoja na maoni ya Wadau.

Aidha, Siku ya Jumamosi tarehe 08 Machi, 2025 Kamati ilikutana na Serikali ilikufanya majumuisho kuhusu Ibara mbalimbali za Muswada huu kwa kumuhusisha, Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Waziri wa Wizara ya Katiba na Sheria na watendaji mbalimbali wa taasisi za Serikali zinazohusika na sheria zinazopendekezwa kurekebisha na baada ya hapo kwa kuzingatia Kanuni ya 98 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 na kukujulisha rasmi kwamba Kamati imekamilisha uchambuzi wa Muswada ili ujadiliwe Bungeni.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MUSWADA

2.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, Muswada Wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali wa Mwaka 2025 (*The Written Laws (Miscellaneous Amendments) Bill, 2025*) umegawanyika katika sehemu Kuu Kumi (10) na unapendekeza kufanya marekebisho katika Sheria Tisa (9) kwa madhumuni ya kuondoa mapungufu au changamoto ambazo zimejitokeza katika utekelezaji wa Sheria hizo.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Kwanza inahusu Masharti ya Utangulizi wakati Sehemu ya Pili hadi Sehemu ya Kumi zinaweka masharti mbalimbali kwa lengo la kufanya marekebisho yanayopendekezwa katika Sheria kuu Tisa ambazo ni kama zifuatazo: -

- a) Sheria ya Udhibiti wa Makosa ya Uhujumu Uchumi na Uhalifu wa Kupangwa, Sura ya 200
- b) Sheria ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Sura ya 177
- c) Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali za Viwanda na Majumbani, Sura ya 182
- d) Sheria ya Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri Ardhini, Sura ya 413
- e) Sheria ya Hospital ya Taifa Muhimbili, Sura ya 150

- f) Sheria ya Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu, Sura ya 59
- g) Sheria ya Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Sura ya 268
- h) Sheria ya Sheria ya Bandari, Sura ya 166
- i) Sheria ya Sheria ya Utoaji wa Leseni za Usafirishaji, Sura ya 317

Mheshimiwa Spika, Kamati ilichambua mapendekezo hayo yanayopendekezwa kwa kufanya uchambuzi na upembuzi yakinifu kuhusu marekebisho yanayopendekezwa. Baada ya uchambuzi huo pamoja na majumuisho yaliyofanyika baina ya Kamati na Serikali, Kamati hii kama ilivyokuwa kwa wadau mbalimbali, inakubaliana kwa sehemu kubwa na mapendekezo ya Muswada huu.

Mheshimiwa Spika; Kamati ilichambua Muswada Ibara kwa Ibara kama zinavyoonekana kwenye Muswada na Wasilisho la Mtoa hoja na kukubaliana na marekebisho hayo isipokuwa kwa Ibara chache ambazo Kamati ilihitaji ufafanuzi na majibu ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Kwanza ya Muswada inahusu masharti ya utangulizi, inayojumuisha **Ibara ya 1** inayohusu jina fupi na **Ibara ya 2** inayoelezea marekebisho yanayopendekezwa kufanyika katika sheria mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilichambua Ibara zote na kubaini Ibara chache zenye hoja za msingi ambazo zilihitaji

ufafanuzi kutoka kwa mtoa hoja, Ibara hizo zimechambuliwa hapa chini kama ifuatavyo: -

2.2 Ibara za Sheria Zenye Mapungufu Zinazofanyiwa

Marekebisho na Maudhui yake.

Mheshimiwa Spika, Wakati tunafanya uchambuzi wa Muswada huu Pamoja na Maelezo ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Kamati ilibaini changamoto au mapungufu katika sheria Nane kati ya sheria Tisa zinazopendekezwa kufanyiwa marekebisho kama zilivyo wasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, Sheria hizo ambazo kamati ilizibaini kuwa na mapungufu ni pamoja na;

- i. Sheria ya Udhibiti wa Makosa ya Uhujumu Uchumi na Uhalifu wa Kupangwa, Sura ya 200;
- ii. Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali za Viwanda na Majumbani, Sura ya 182;
- iii. Sheria ya Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri Ardhini, Sura ya 413;
- iv. Sheria ya Hospitali ya Taifa Muhimbili, Sura ya 150;
- v. Sheria ya Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu, Sura ya 59;
- vi. Sheria ya Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Sura ya 268;
- vii. Sheria ya Sheria ya Bandari, Sura ya 166; na
- viii. Sheria ya Sheria ya Utoaji wa Leseni za Usafirishaji, Sura ya 317.

2.3 **Marekebisho ya Sheria ya Udhibiti wa Makosa ya Uhujumu Uchumi na Uhalifu wa Kupangwa, Sura ya 200**

Mheshimiwa Spika, marekebisho ya Sheria hii yanapatikana katika sehemu ya Pili ya Muswada kuanzia **Ibara ya 3** hadi **Ibara ya 4**. Ibara ya 3 inaweka sharti kuwa sehemu hii itasomwa pamoja na Sheria ya Udhibiti wa Makosa ya Uhujumu Uchumi na Uhalifu wa Kupangwa, Sura ya 200 wakati Ibara ya 4 ya Muswada inapendekeza kurekebisha **Kifungu cha 26** cha Sheria hii ili kuondoa sharti kwa Mkurugenzi wa Mashtaka kutoa ridhaa kabla ya kufungua mashtaka ya makosa yaliyoainishwa katika Sheria hii.

Sheria ilivyo sasa, Kifungu cha 26(1) kimempa mamlaka Mkurugenzi wa Mashtaka kwa nafasi yake kutoa ridhaa hiyo na siyo mtu mwingine.

2.4 **Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali za Viwandani na Majumbani, Sura ya 182**

Mheshimiwa Spika, marekebisho ya Sheria hii yanapatikana katika **sehemu ya Nne** ya Muswada kuanzia **Ibara ya 9** hadi **Ibara ya 15**.

Ibara ya 14 inapendekeza kurekebisha Kifungu cha 52 kwa kuongeza kifungu cha 52A kinachotoa mamlaka kwa Msajili wa Dawa ya kuweka zuio la muda kwa viuatilifu vya afya ya jamii ambavyo ni hatari kwa afya ya binadamu na mazingira

Lengo la marekebisho haya ni kuhakikisha ubora na usalama wa viuatilifu vya afya ya jamii vinavyotumika nchini.

2.5 **Marekebisho ya Sheria ya Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri Ardhini, Sura ya 413**

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii inahusu ibara za 16 hadi 22 ya Muswada.

Ibara ya 17 Inapendekeza kurekebisha Kifungu cha 5 kwa kufuta majukumu yanayohusiana na uratibu wa shughuli za usalama wa usafiri wa ardhini na uthibitishaji wa ubora wa magari ya huduma za umma na kuipa Mamlaka wajibu wa kuthibitisha ubora wa miundombinu ya reli.

Mheshimiwa Spika, Lengo la Marekebisho haya ni kuondoa baadhi ya shughuli za uratibu kwa kuwa zinasimamiwa na sheria nyingine; kwa mfano kuondoa adhabu zinazotokana na mwendokasi na uthibitishaji wa vyombo vya moto kutumika barabarani unaosimamiwa na Sheria ya Usalama Barabarani, Sura 168.

Pia, kuipa nguvu Sheria ya LATRA kusimamia sheria ambazo hazikutajwa katika kifungu cha 5(1) cha Sheria ya Udhibiti Usafiri Ardhini, Sura 413.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 21 inapendekeza kurekebisha Kifungu cha 30 ili kubainisha muda wa kuhudumu kwa wajumbe katika Baraza, ambapo kwa mwenyekiti inapendekezwa kuwa miaka minne na kwa wajumbe kuwa miaka mitatu. Lengo la marekebisho ni kutofautisha muda

wa kuhudumu katika baraza ili kutunza na kuhifadhi kumbukumbu za kiutendaji za shughuli za Baraza (Stagger Principle).

2.6 Marekebisho ya Sheria ya Hospitali ya Taifa Muhimbili, Sura ya 150

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii inahusu Ibara ya 23 na Ibara ya 30. Ibara ya 23 inaeleza kuwa, Sehemu hii itasomwa pamoja na Sheria ya Hospitali ya Taifa Muhimbili, Sura ya 150. Aidha, kwa ujumla, Sehemu hii inalenga kuboresha Sheria ya Hospital ya Taifa ya Muhimbili ili Kuboresha ufanisi wa Hospital kuendana na wakati uliopo.

Mheshimiwa Spika, Katika Ibara zote zinazofanyia marekebisho Sheria hii, Kamati ilikuwa na hoja katika Ibara ya 29 ambayo inafuta na kuandika upya Kifungu cha 16 cha Sheria ili kuondoa sharti la lazima kwa Bodi kuwekeza katika uwekezaji unaoruhusiwa katika Sheria ya Uwekezaji wa Wadhamini. Lengo la marekebisho ni kuongeza wigo wa uwekezaji wa hospitali kwa kuzingatia maelekezo yatakayokuwa yanatolewa na Msajili wa Hazina na Mamlaka nyingine zozote zinazohusika.

2.7 Marekebisho ya Sheria ya Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu, Sura ya 59

Mheshimiwa Spika; Ibara ya 32 inapendekeza kufanya marekebisho kwenye Kifungu cha 2 cha Sheria ili kuongeza tafsiri ya Msamiati “Medical research” ambalo halikuwepo ili

kuongeza uelewa wa maana iliyokusudiwa katika masharti mbalimbali ya Sheria.

Mheshimiwa Spika, dhima kuu ya sheria ni kuanzisha Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu, Sheria inafafanua maana ya Taasisi na maneno mengine bila ya kutoa maana ya “medical research” katika tafsiri za maneno.

2.8 Marekebisho ya Sheria ya Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Sura ya 268

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 43 inapendekeza kurekebisha kifungu cha 7 (1) (e) kinachohusu kazi za Naibu Mwanasheria Mkuu kwa kuweka neno “*appointment*” kabla ya neno “*discipline*”. Lengo la marekebisho haya ni kumuongezea Naibu Mwanasheria Mkuu wa Serikali jukumu la kuteua Maafisa Sheria na Mawakili wa Serikali.

2.9 Marekebisho ya Sheria Bandari, Sura ya 166

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 51 inapendekeza kufanya marekebisho katika Kifungu cha 44 cha Sheria ili kumpa Waziri mamlaka ya kutengeneza Kanuni.

Sheria ilivyo sasa; Kifungu cha 44 (1) kinampa mamlaka Waziri kutengeneza Kanuni na Kifungu cha 44(2) kinaweka Sharti la Kanuni hizo kutangazwa katika Gazete la Serikali ili zipate uhalali wa kutumika.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 53 inapendekeza kufanya marekebisho katika Kifungu cha 86 kwa kuongeza Kifungu kipyua cha 86A ili kuweka adhabu ya jumla kwa makosa

ambayo hayajawekewa adhabu mahsusi katika Sheria kuwa isiyopungua Shilingi Milioni Kumi (10) na isiyozidi Shilingi Milioni Hamsini (50) au kifungo kisichopungua Miezi Kumi na Mbili (12) na kisichozidi Miaka Miwili (2) au vyote.

Aidha, Sheria ilivyo sasa, katika Kifungu cha 86 cha Sheria hii, haitaji kiwango cha adhabu anachopewa mtu aliyetenda kosa lililoainshwa katika Kifungu hicho, ombwe hii pia inaonekana katika Kifungu cha 66 cha Sheria hii.

2.10 **Marekebisho ya Sheria ya Utoaji wa Leseni za Usafirishaji, (Sura ya 317)**

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 59 zinapendekeza kufuta na kuandika upya Kifungu cha 5 ili kuruhusu Mawakala Waidhiniwa kutoa huduma za utoaji na uhuishaji wa leseni au vibali mtawalia.

Mheshimiwa Spika; Sheria ilivyo sasa katika Kifungu cha 5 kinahamisha Mamlaka yote aliyopewa Waziri kisheria ili yasimamiwe na Mamlaka ya Udhibiti Usafiri Ardhini.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 67 inapendekeza Kufuta na kuandika upya kifungu cha 46 ili kuipa Mamlaka ya Leseni uwezo wa kukagua Magari ambapo Afisa wa polisi au afisa wa mamlaka, kwa madhumuni ya kuhakikisha utekelezaji wa Sheria hii atakuwa na uwezo wa -

- i. kukagua gari lolote;
- ii. kudai kuonyeshwa nyaraka au rekodi yoyote inayotakiwa kubebwa ndani ya gari; na

- iii. kumtaka dereva au mtu yeyote aliyepo ndani ya gari kutoa taarifa yoyote anayoihitaji afisa wa polisi.

Lengo ni kuhakikisha kuwa utekelezaji wa majukumu chini ya kifungu hicho yanatekelezwa na polisi na maafisa wa Mamlaka pekee.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

3.1 Maoni ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Kwa sehemu kubwa Kamati imekubaliana na mapendekezo ya Muswada yaliyowasilishwa na Mwanasheria Mkuu wa Serikali isipokuwa kwa baadhi ya maeneo ambayo Wajumbe wa Kamati walitoa maoni, mapendekezo na kufanya marekebisho ya msingi ili kuuboresha Muswada huu kama inavyofafanuliwa katika aya zinazofuata: -

3.2 Marekebisho ya Sheria ya Udhibiti wa Makosa ya Uhujumu Uchumi na Uhalifu wa Kupangwa, Sura ya 200

Mheshimiwa Spika, Kwenye Ibara ya 4 ya Muswada Kamati iliishauri Serikali kifungu cha Sheria kibakie kama kilivyo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa mashauri yote yanayohitaji ridhaa ya Mkurugenzi wa Mashtaka Nchi nzima ni lazima yafike kwa Mkurugenzi wa Mashtaka mwenyewe, Kamati inakubaliana na mapendekezo ya marekebisho yanayoondoa sharti hilo kwa kuwa yataondoa mlundikano wa mahabusu gerezani.

Mheshimiwa Spika, ni maoni ya Kamati kwamba marekebidho haya yamejikita katika misingi ya Haki Jinai ambayo yanaakisi Falsafa ya 4R za **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania** ambazo ni Maridhiano (*Reconciliation*), Ustahimilivu (*Resiliency*), Mabadiliko (*Reforms*) na Kujenga upya (*Rebuilding*).

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa moja ya mkakati Mahususi ya Falsafa hii ni kuimarisha utawala bora, demokrasia na uchumi nchini, kwa **kupitia upya sera na sheria** kwa maendeleo mapana ya Taifa letu. Kamati inakubaliana na marekebisho yanayopendekezwa na mtoa hoja.

Aidha, kutokana na majadiliano yaliyofanyika kati ya Kamati na Serikali, Kamati imeridhia maboresho yabaki kama yalivyo ili kuondoa tatizo la ucheleweshaji wa haki jinai na mlundikano wa Mahabusu gerezani.

3.3 Marekebicho ya Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali za Viwandani na Majumbani, Sura ya 182

Mheshimiwa Spika, Kwenye Ibara ya 14 ya Muswada Kamati ilipendekeza kufuta neno "may" linaloonekana baada ya neno "Registrar" na badala yake kuweka neno "shall". Ili kutoa sharti kwa Msajili kuzuia matumizi ya viuatilifu baada ya kubaini kuwa vinaweza kuhatarisha afya na usalama wa jamii, wanyama au mazingira.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea ufafanuzi wa Serikali na kutokana na majibu ya Serikali Kamati inakubaliana na mapendekezo ya marekebicho kama yalivyotolewa na mtoa hoja.

3.4 Marekebicho ya Sheria ya Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri Ardhini, Sura ya 413

Mheshimiwa Spika, Katika Ibara ya 17 Kamati iliomba kupata ufafanuzi wa sababu zilizopelekea Serikali kuondoa majukumu yanayohusiana na uratibu wa shughuli za usalama wa usafiri wa ardhini na uthibitishaji wa ubora wa magari ya huduma za umma na kuipa Mamlaka wajibu wa kuthibitisha ubora wa miundombinu ya reli pekee.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea ufafanuzi wa Serikali na kutokana na majibu ya Serikali Kamati inakubaliana na mapendekezo ya marekebicho kama yalivyotolewa na mtoa hoja.

Maoni ya Jumla kuhusu Sheria ya Mamlaka ya Udhubiti wa Usafiri Ardhini, Sura ya 413

Mheshimiwa Spika, ni maoni ya Kamati kuwa, Serikali itafute suluhu ya mwingiliano uliopo baina ya Tasisi mbalimbali za Serikali zinazosimamia sekta ya usafirishaji kwa njia ya Barabara kama vile Jeshi la Polisi, LATRA, TARURA, TANROADS na TAMISEMI Mkanganyiko ambao umekuwa ukisababisha kadhia kwa wananchi kwa kutozwa faini na mamlaka tofauti kwa kosa moja. Aidha, muingiliano wa kuitendaji kwa taasisi hizi umekuwa ukififisha jitihada za Mheshimiwa Rais za kuchagiza upatikanaji wa huduma bora kwa Wananchi.

Pia, Serikali ifanye rejea ya Sheria ya Sheria zote zinazosimamia LATRA na Jeshi la Polisi ili kuiwezesha LATRA kusimamia udhibiti wa usafiri Ardhini na Jeshi la Polisi kusimamia uratibu wa Usalama barabarani.

Mheshimiwa Spika, Vilevile, Kamati inaishauri Serikali kuanza matumizi ya mifumo ya kidigitali katika usimamizi wa Sheria za usalama barabarani ili kukabiliana na masuala ya rushwa katika usimamizi na utekelezaji wa Sheria.

Mheshimiwa Spika, katika Ibara ya 21 inayofanya marekebisho katika Kifungu cha 30, Kamati iliishauri Serikali marekebisho yanayopendekezwa yaakisi mfumo wa

kutunza kumbukumbu za kiutendaji za shughuli za Baraza (Stagger Principle) katika Sheria kama.

Mheshimiwa Spika, Tunaipongeza Serikali kwa kukubali ushauri na kuleta marekebisho kwa kuzingatia ushauri uliotolewa na Kamati.

3.5 Marekebisho ya Sheria ya Hospitali ya Taifa Muhimbili, Sura ya 150

Mheshimiwa Spika, katika Ibara ya 29 ambayo inafuta na kuandika upya Kifungu cha 16 cha Sheria ili kuondoa sharti la lazima kwa Bodi kuwekeza katika uwekezaji unaoruhusiwa katika Sheria ya Uwekezaji wa Wadhamini, Kamati ilipendekeza kufutwa sharti la Bodi ya Hospitali ya Muhimbili kuzingatia maelekezo yatakayokuwa yanatolewa na Msajili wa Hazina na Mamlaka nyingine zozote zinazohusika wakati wa uwekezaji.

Pia, Kamati ilikuwa na maoni kuwa, Sheria isimpe mamlaka Msajili wa Hazina ya kutoa ridhaa ya Bodi kuwekeza badala yake Msajili wa Hazina apewe tarifa tu.

Mheshimiwa Spika, Tunaipongeza Serikali kwa kukubali ushauri na kuleta marekebisho kwa kuzingatia ushauri uliotolewa na Kamati.

3.6 Marekebisho ya Sheria ya Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu, Sura ya 59

Mheshimiwa Spika, Katika Ibara ya 32 Kamati iliishauri Serikali kuboresha tafsiri ya neno “*medical research*” kwa kufuta maneno “ *means measuring the health problem, understating its causes, finding solutions or translating the solutions or scientific evidence into policy*” yanayoonekana mwanzoni mwa tafsiri hiyo na badala yake kuweka maneno “*means the systematic study and investigation conducted to understand, prevent, and address health problems, with the aim of improving healthcare outcomes, developing treatments, and advancing medical knowledge or translating scientific evidence into policy,*”.

Maoni ya Jumla kuhusu Sheria ya Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu, Sura ya 59

Mheshimiwa Spika, ni maoni ya Kamati kuwa, Serikali iongeze jitihada za ufuatiliaji wa tafiti za dawa za asili zitokanazo na mti shamba katika kukabiliana na magojwa mbalimbali yanayoikabili Jamii. Aidha, Serikali izithibitisha na kuzitangaza kwa jamii dawa za asili ambazo zitakuwa zimekidhi viwango vya ubora kwa matumizi ya matibabu.

Mheshimiwa Spika, Tunaipongeza Serikali kwa kukubali ushauri na kuleta marekebisho kwa kuzingatia ushauri uliotolewa na Kamati.

3.7 Marekebisho ya Sheria Sheria ya Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Sura ya 268

Mheshimiwa Spika, Katika Ibara ya 43 Kamati ilipendekeza marekebisho ya kiuandishi kwa kuongeza neno "and" baada ya neno "appointment" ili kuleta maana iliyokusudiwa. Hivyo, kifungu hicho kitasomeka "appointment and discipline"

Mheshimiwa Spika, Tunaipongeza Serikali kwa kukubali ushauri na kuleta marekebisho kwa kuzingatia ushauri uliotolewa na Kamati.

3.8 Marekebisho ya Sheria Bandari, Sura ya 166

Mheshimiwa Spika, Kwenye Ibara ya 51 Kamati iliishauri Serikali kufuta aya (f) na (g) ya kifungu cha 44 (2) vinavyopendekezwa na Muswada. Na Ibara ya 53 Kamati iliishauri Serikali kupunguza adhabu ya chini ya faini kwa makosa ya Jumla kutoka Shilingi Million Kumi hadi shilingi Million Tatu. Tunaipongeza Serikali kwa kukubali ushauri na kuleta marekebisho kwa kuzingatia ushauri uliotolewa na Kamati.

3.9 Marekebisho ya Sheria ya Utoaji wa Leseni za Usafirishaji, (Sura ya 317)

Mheshimiwa Spika, Kwenye Ibara ya 59 Kamati iliomba kupata ufafanuzi kuhusu utaratibu wa upatikanaji na utendaji kazi wa mawakala waidhinishwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea ufafanuzi wa Serikali na kutokana na majibu ya Serikali Kamati inakubaliana na mapendekezo ya marekebisho kama yalivyotolewa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, Katika Ibara ya 67 Kamati ilipendekeza kumuongeza afisa wa Mamlaka katika kipengele (c) cha Muswada ili kumpa uwezo wa kupata taarifa kutoka kwa dereva au mtu aliye ndani ya chombo cha moto cha umma pale inapohitajika ili Kuendana na maboresho ya Sheria yanayopendekezwa.

Mheshimiwa Spika, Tunaipongeza Serikali kwa kukubali ushauri na kuleta marekebisho kwa kuzingatia ushauri uliotolewa na Kamati.

SEHEMU YA NNE

1.0 HITIMISHO

1.1 Shukrani

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kutoa shukrani zangu za dhati kwa Wajumbe wa Kamati kwa kuujadili na kuuchambua Muswada huu ili kuboresha maudhui yaliyomo katika marekebisho yanayopendekezwa. Kwa umuhimu wa mchango wao katika kushughulikia muswada huu, naomba niwatambue kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Florent Laurent Kyombo, Mb – **Makamu Mwenyekiti**
2. Mhe. Abdullah Ali Mwinyi, Mb - Mjumbe
3. Mhe. Rashid Abdallah Shangazi, Mb - Mjumbe
4. Mhe. Wanu Hafidh Ameir, Mb - Mjumbe
5. Mhe. Boniphace Nyangindu Butondo, Mb- Mjumbe
6. Mhe. Edward Olelekaita Kisau, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Dkt. Alice Karungi Kaijage, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Selemani Jumanne Zedi, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Omar Issa Kombo, Mb - Mjumbe
10. Mhe. Salum Mohammed Shaafi, Mb - Mjumbe
11. Mhe. Ahmed Juma Ngwali, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Agnesta Lambert Kaiza, Mb - Mjumbe

13. Mhe. Yahaya Omary Massare, Mb	- Mjumbe
14. Mhe. Hussein Nassor Amar, Mb	- Mjumbe
15. Mhe. Jonas Van Zeeland, Mb	- Mjumbe
16. Mhe. Abeid Ighondo Ramadhani, Mb	- Mjumbe
17. Mhe. Mashimba Mashauri Ndaki, Mb	- Mjumbe
18. Mhe. Seif Khamis Said Gulamali, Mb	- Mjumbe
19. Mhe. Aziza Sleyum Ally, Mb	-Mjumbe
20. Suma Ikenda Fyandomo –	Mjumbe
21. Mhe. Joseph Anania Tadayo, Mb	- Mjumbe
22. Mhe. Dkt. Oscar Ishengoma Kikoyo, Mb -	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kukushukuru kwa dhati wewe binafsi, ukisaidiwa na Naibu Spika kwa kuliongoza vema Bunge hili na kwa namna ambavyo umeipa Kamati ushirikiano. Ushauri wako na maelekezo yako vimekuwa ni nyenzo muhimu katika ufanisi wa utekelezaji wa majukumu ya kila siku ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria.

Mheshimiwa Spika, namshukuru Waziri wa Katiba na Sheria, Mhe. Dkt. Damasi Ndumbaro (Mb.), na Naibu Waziri wake Mhe. Jumanne Abdallah Sagini (Mb.) kwa ushirikiano wao mzuri n awa kipekee walioipatia Kamati wakati wa uchambuzi wa Muswada huu. Kamati pia inampongeza kwa dhati Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Mhe. Mhe. Hamza Johari (Mb.), akisaidiwa na Mwandishi Mkuu wa

Sheria wa Serikali **(CPD)** Ndg. Onorius Njole kwa kuandaa Muswada huu baada ya kubaini makosa mbalimbali katika Sheria wakati wa utekelezaji wake.

Aidha, Kamati inawashukuru pia kwa ushirikiano walioipatia kamati wakati wa uchambuzi wa Muswada huu. Kamati inawashukuru pia watendaji wote chini ya Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, na watendaji wote kutoka taasisi mbalimbali zinazohusika na usimamizi na utekelezaji wa Sheria zinazopendekezwa kurekebishwa kwa ushirikiano walioipatia Kamati katika kipindi chote cha utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa niwashukuru watumishi wote wa Ofisi ya Bunge chini ya uongozi thabiti wa Katibu wa Bunge, Ndg. Baraka Ildephonse Leonard, kwa kuratibu Shughuli za Kamati hadi kukamilika kwa taarifa hii; na kwa upekee niishukuru sekretarieti ya Kamati iliyohusika na uratibu wa vikao vya uchambuzi wa Muswada hadi kukamilika kwa taarifa hii.

1.2 **Msimamo wa Kamati Kuhusu Hoja**

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria, inalishauri Bunge lako tukufu kuujadili, kuukubali na kuupitisha **Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali wa Mwaka 2025 (The Written Laws (Miscellaneous**

Amendments) Bill, 2025) Pamoja na Marekebisho yake,
kama ulivyowasilishwa na Mtoa Hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga
mkono hoja.

Dkt. Joseph Kizito Mhagama, Mb.

MWENYEKITI

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria

05 Juni, 2025